

مسائل و چالشهای جمعیتی در افق برنامه هفتم توسعه

دکتر رسول صادقی
دانشیار جمعیت‌شناسی دانشگاه تهران
و نایب رئیس انجمن جمعیت‌شناسی ایران

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

۸ تیر ۱۴۰۱

محورهای ارائه:

مقدمه

پیشران های تغییرات جمعیتی

چالش های جمعیتی در افق برنامه هفتم توسعه

باروری پایین و سیاست های افزایش باروری: موارد و شواهد

عوامل کلیدی در موفقیت و اثربخشی سیاست های افزایش باروری

جمع بندی

مقدمه

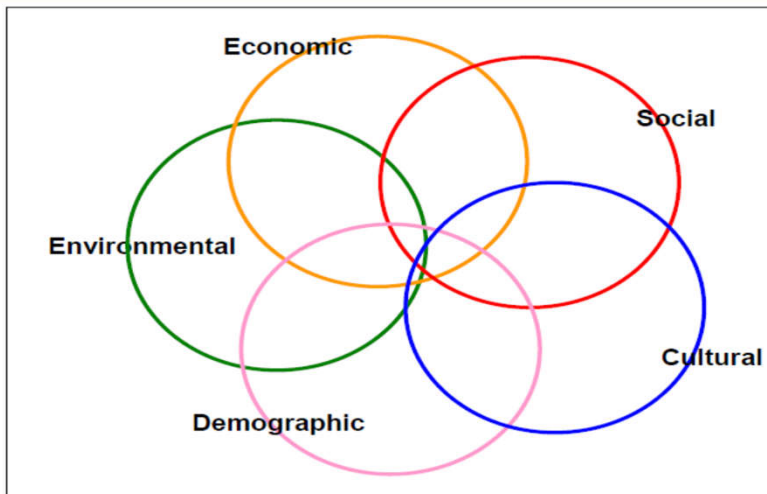
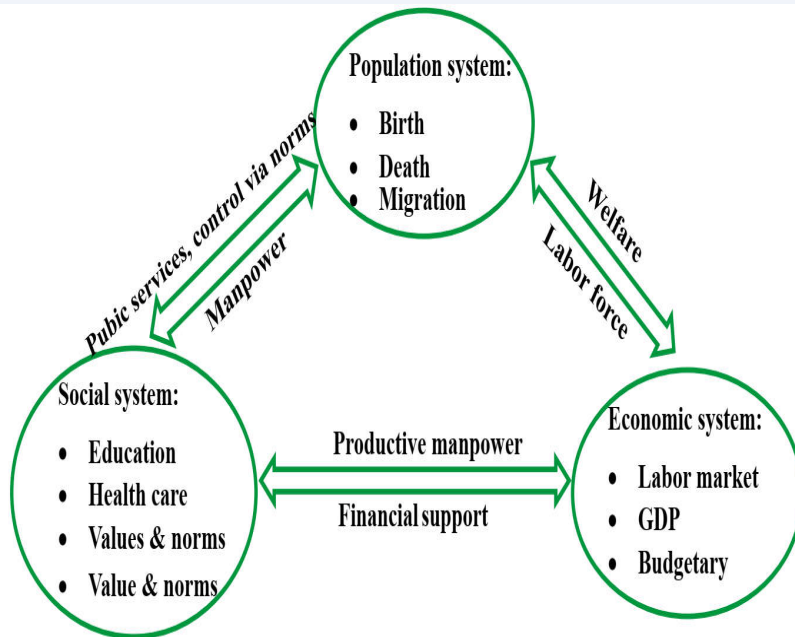
- ❑ ماهیت مسائل جمعیتی، نسبی است و از جامعه‌ای به جامعه دیگر و از زمانی به زمان دیگر متفاوت است
- ❑ مسائل جمعیتی دارای ماهیتی پیچیده، سیستمی و ساختاری هستند و بدون درک و شناخت علمی نمیتوان راه‌های مناسبی (قانون یا سیاست) برای حل آنها تعیین نمود
- ❑ تغییرات سریع جمعیتی در ایران
- ❑ مسائل و فرصت‌های نوپدید جمعیتی
- ❑ سیاستگذاری در هیچ دوره‌ای به اندازه سالهای اخیر، حساس، لازم و ضروری
- ❑ درماندگی و جاماندگی سیاست‌گذاری در دو سطح علمی و اجرایی

پیامدهای تغییرات جمعیتی

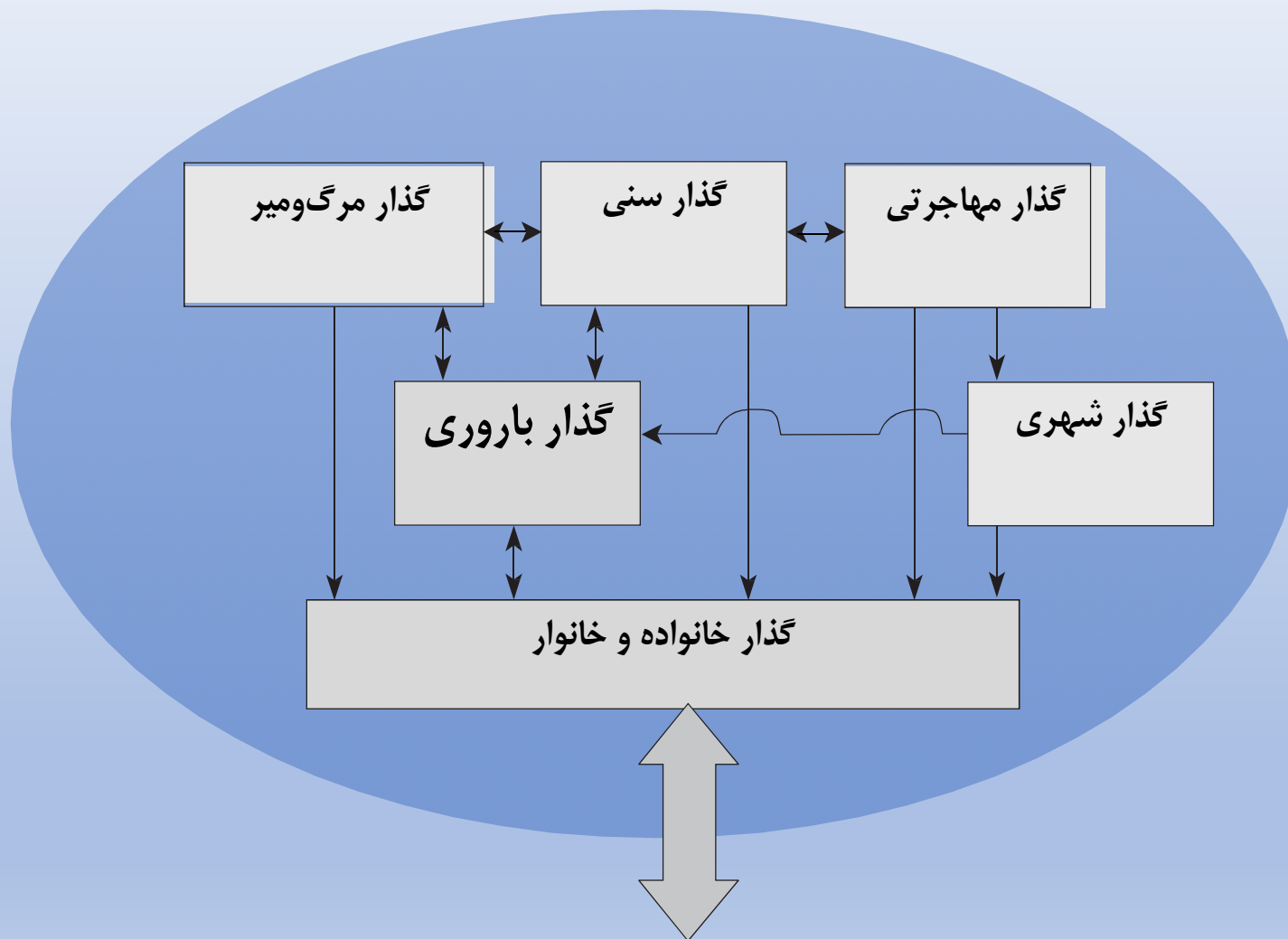
□ جمعیت تقریباً هر جنبه‌ای از زندگی ما و جهان پیرامون ما را تحت تأثیر قرار می‌دهد

□ ارتباط جمعیت با خرده نظام‌های اجتماعی

□ پویایی جمعیت، محور و مرکز دگرگونی‌های اجتماعی در جهان مدرن

پیشران های کلیدی تغییرات جمعیتی

ابعاد و پیامدهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و محیط زیستی جامعه

ابعاد و سطوح سیاستگذاری در حوزه جمعیت

❑ ماتریس سیاست گذاری مبتنی بر ابعاد مسئله، بسترها و زمینه های آن و سطوح بازیگران درگیر (فرد، خانواده، سازمان، جامعه، منطقه ای/ملی)، فرایندی و بستر محور

❑ جمعیت یک مسئله اجتماعی در تمام سطوح است و نباید حاکمیتی کرد

❑ مسائل جمعیتی معمولاً پیامد جانبی مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و حتی محیطی هستند

❑ درک ناقص، مجزا و سطحی از مسائل جمعیتی مسیر اثربخشی سیاست را با مشکل مواجه می کند

سیاست‌های کلی جمعیت ۳۰ اردیبهشت ۱۳۹۳

□ دولت‌ها به دنبال پیش‌بینی و پاسخ به چشم‌اندازها و روندهای جمعیتی با عنایت به تاثیرات آنها و همچنین پیش‌بینی اثرات سیاست‌های عمومی بر روندهای جمعیتی، سیاست‌های جمعیتی اتخاذ و اجراء می‌کنند (دیکسون و مارگو، ۲۰۰۶).

□ چالش‌های جمعیتی در سیاست‌های کلی جمعیت

بسم الله الرحمن الرحيم
«سیاست‌های کلی جمعیت»

با عنایت بر اینست متوجه جمعیت، در اقداری، با توجه به زندگی، بانگی و جوانی جمعیت کوفی کشور، عنوان یک فرصت و امتیاز، و در جهت جبران کاهش نرخ رشد جمعیت و نرخ باروری در سال‌های گذشته، سیاست‌های کلی جمعیت ابلاغ می‌گردد. با در نظر داشتن نقش اجتماعی قابل توجه و پدیدار کشور، لازم است برنامه‌ریزی‌های جامع برای رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور متناسب با سیاست‌های جمعیتی انجام گیرد. همچنین ضروری است با همکاری و تقسیم‌کار بین ارکان نظام و دستگاه‌های ذیربط در این زمینه، اقدامات لازم با دقت، سرعت و قوت صورت گیرد و نتایج رشد مستمر اجزای سیاست‌گذاری‌ها گزارش شود.

سید علی خامنه‌ای
سی‌ام اردیبهشت ۱۳۹۳

- ۱- ارتقاء، پویایی، بانگی و جوانی جمعیت با افزایش نرخ باروری، پیش از سطح جانشینی.
- ۲- رفع موانع ازدواج، تسهیل و ترویج تشکیل خانواده و افزایش فرزند، کاهش سن ازدواج و حمایت از زوج‌های جوان و توانمندسازی آنان در تامين هزینه‌های زندگی و تربیت نسل صالح و کارآمد.
- ۳- اختصاص تسهیلات مناسب برای امدان و پیشرو در دوره بارداری و شیرداری و پوشش پیرامونی هزینه‌های زیاده‌اند و امدان نگهداری مردان و زنان و تقویت نهاد خانواده و مناسبات خانوادگی بر مبنای روابط.
- ۴- تحکیم بنیان و پایداری خانواده با اصلاح و تکمیل آموزش‌های عمومی درباره اساسات کلان خانواده و فرزندپروری و با تأکید بر آموزش مهارت‌های زندگی و ارتباطی و ارائه خدمات مشاوره‌ای بر مبنای فرهنگ و ارزش‌های اسلامی-ایرانی و توسعه و تقویت نظام تامين اجتماعی، خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی در جهت سلامت باروری و فرزندآوری.
- ۵- ترویج و نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی-ایرانی و متعهد با ابعاد مطلوب یک زندگی فری.
- ۶- ارتقاء، امید به زندگی، تامين سلامت و تغذیه سالم جمعیت و پدیدگیری از آسیب‌های اجتماعی، پیشرو و اعتیاد، سوانح، آلودگی‌های زیست‌محیطی و بیماری‌ها.
- ۷- فرهنگ‌سازی برای احترام و محترم سالمندان و ایجاد شرایط لازم برای تامين سلامت نگهداری آنان در خانواده و پیش‌بینی سازوکار لازم برای بهره‌مندی از تجارب و توانمندی‌های سالمندان در عرصه‌های مناسب.
- ۸- توانمندسازی جمعیت در سن کار با فرهنگ‌سازی و اصلاح، تقویت و سازگار کردن نظامات تربیتی و آموزشی‌های عمومی، کارآفرینی، فن‌های حرفه‌ای و تخصصی با نیازهای جامعه و استعدادهای و علائق آنان در جهت ایجاد اشتغال مؤثر و مولد.
- ۹- بازتوزیع فضایی و جغرافیایی جمعیت، متناسب با ظرفیت‌های پتانسیل با تأکید بر تامين آب‌بهدافت توزیع متساوی و کاهش فشار جمعیتی.
- ۱۰- حفظ و جذب جمعیت در روستاها و مناطق مرزی و کم‌تراکم و ایجاد مراکز جدید جمعیتی پیشرو در جزایر و سواحل خلیج فارس و دریای عمان از طریق توسعه شبکه‌های زیربنایی، حمایت و تشویق سرمایه‌گذاری و ایجاد فضاهای کسب و کار با درآمد کافی.
- ۱۱- مدیریت مهاجرت به داخل و خارج با کمک سیاست‌های کلی جمعیت با تدوین و اجراء سازوکارهای مناسب.
- ۱۲- تشویق ایرانیان خارج از کشور برای حضور و سرمایه‌گذاری، و بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های آنان.
- ۱۳- تقویت مولفه‌های هویت ملی (ایرانی، اسلامی، انقلابی) و ارتقاء و دفاع و یکپارگی اجتماعی در پهنه سرزمینی پیشرو در میان مرز نشینان؛ و ایرانیان خارج از کشور.
- ۱۴- رشد مستمر سیاست‌های جمعیتی در ابعاد گوناگونی با ایجاد سازوکار مناسب و تدوین شاخص‌های بومی توسعه انسانی و انجام پژوهش‌های جمعیتی و توسعه انسانی.

چالش های جمعیتی در افق برنامه هفتم توسعه

□ تغییرات ساختار سنی جمعیت و پنجره جمعیتی

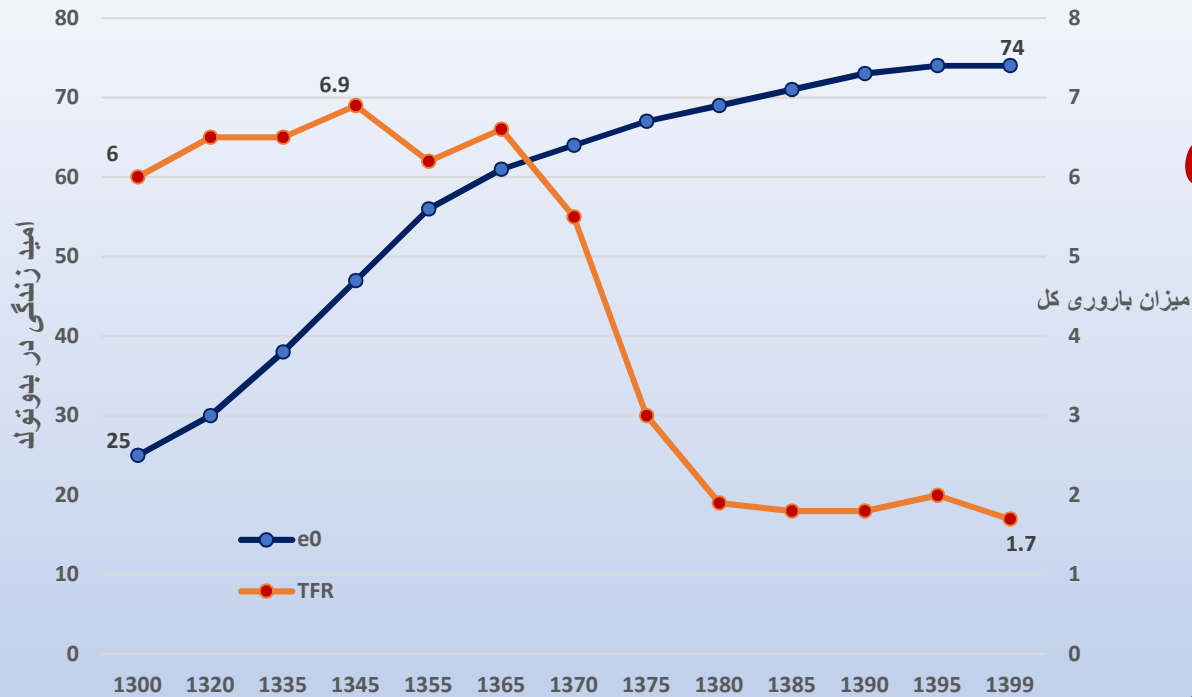
□ سالخوردگی جمعیت

□ افزایش مهاجرتهای منطقه ای و بین المللی

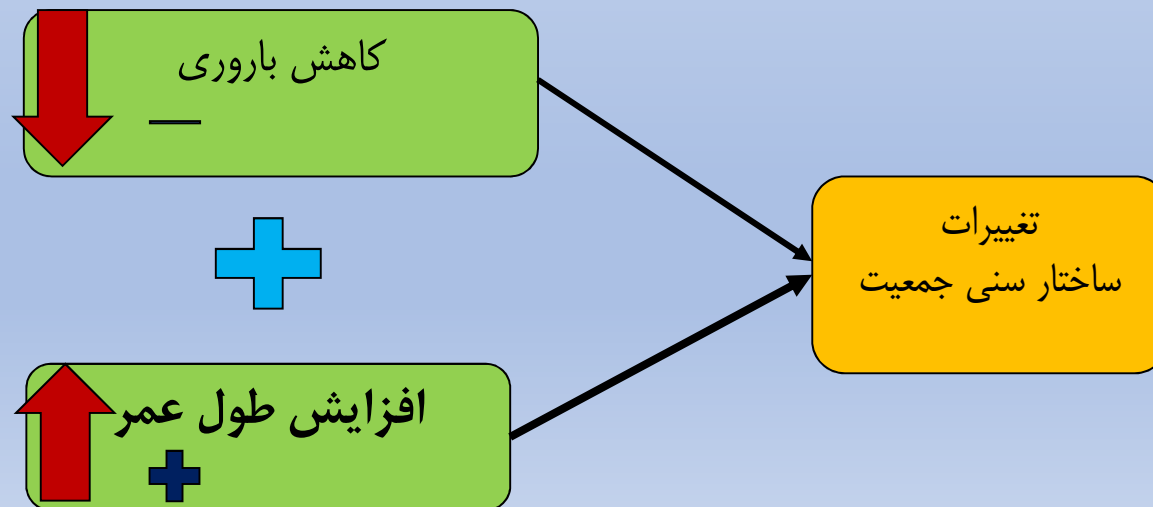
□ تاخیر و ناپایداری ازدواج ها

□ باروری پایین

تغییرات ساختار سنی جمعیت

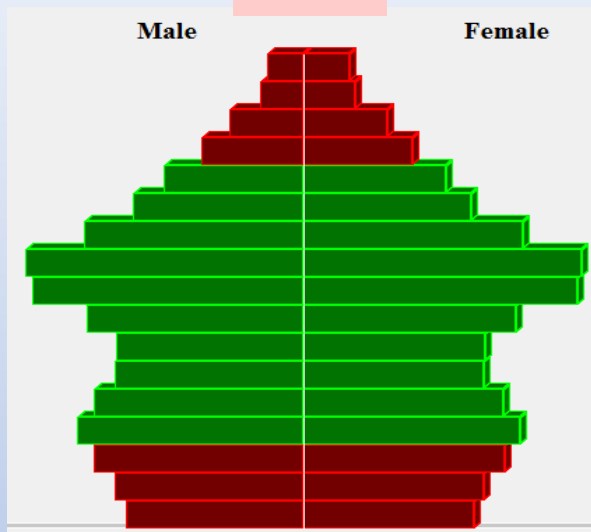

گذشته: خانواده ها بزرگ، عمرها کوتاه
امروزه: خانواده ها کوچک، عمرها طولانی

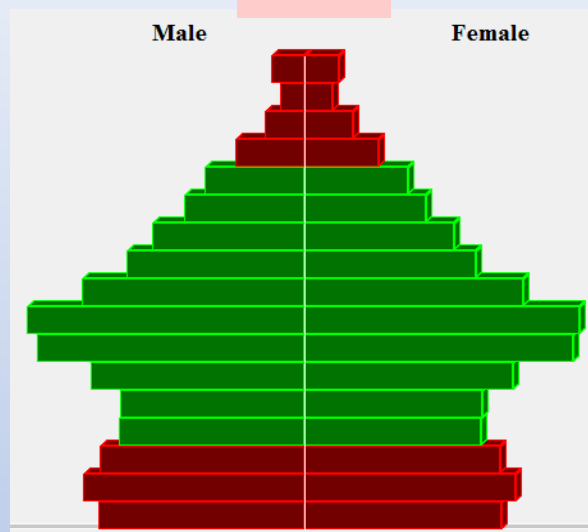

تحولات ساختار سنی جمعیت از ۱۳۹۰ تا ۱۴۳۰

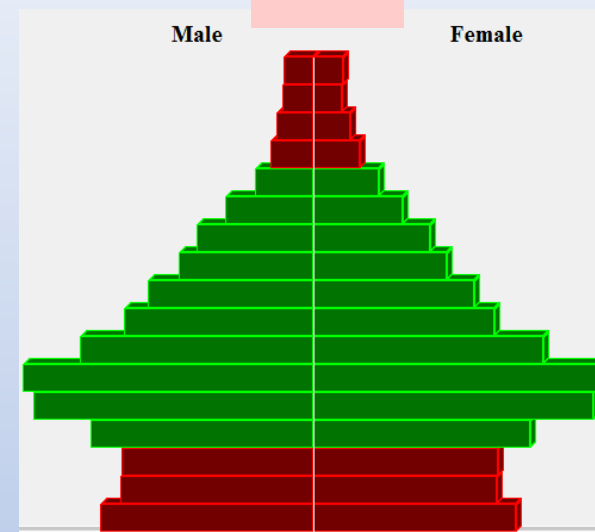
۱۴۱۰

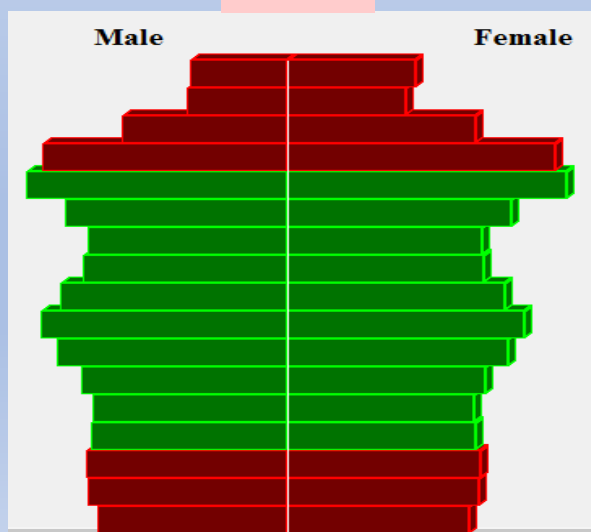
۱۴۰۰

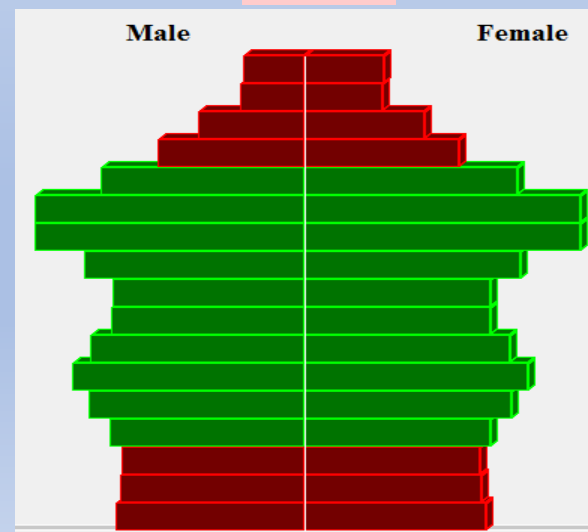
۱۳۹۰

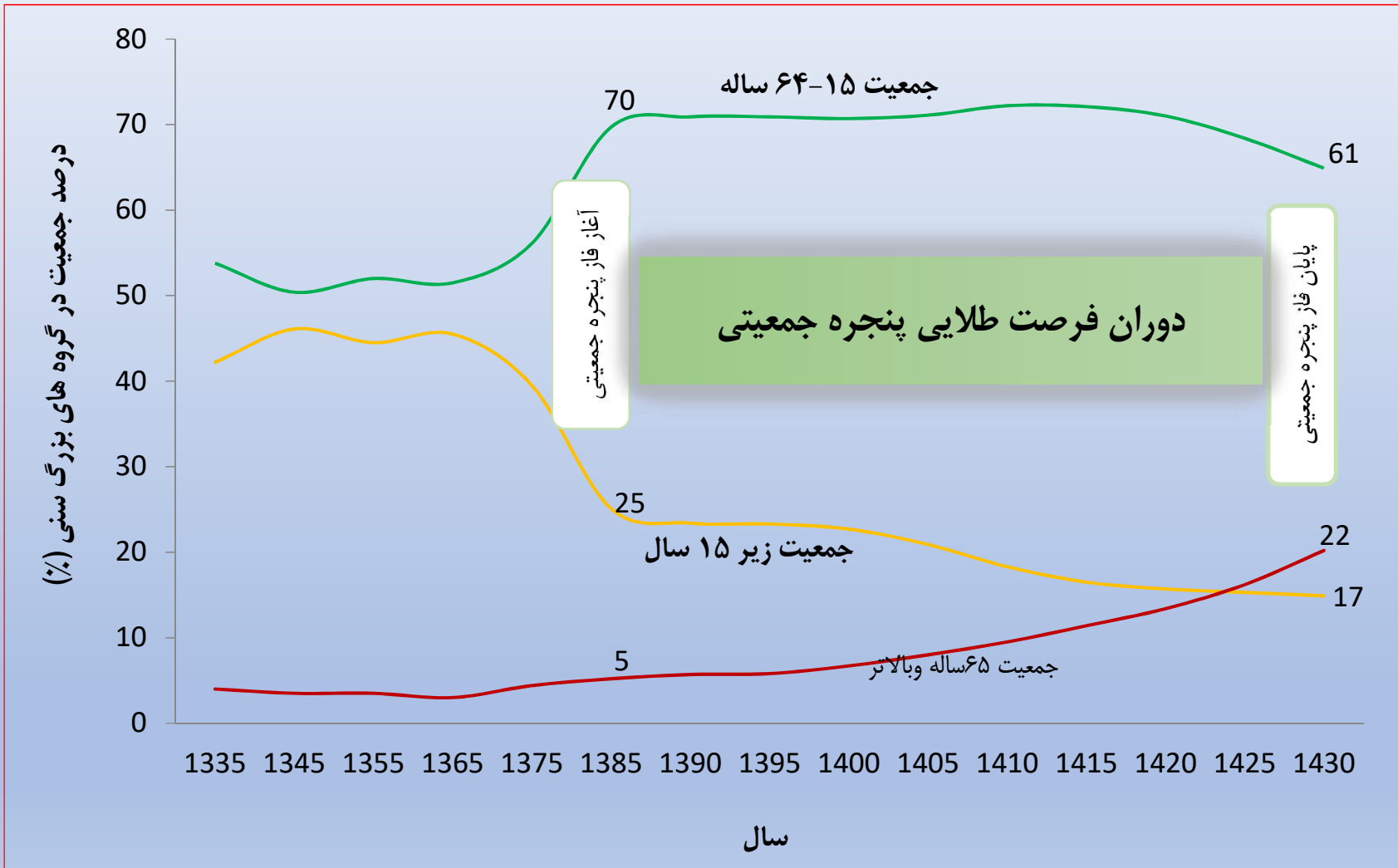
۱۴۳۰

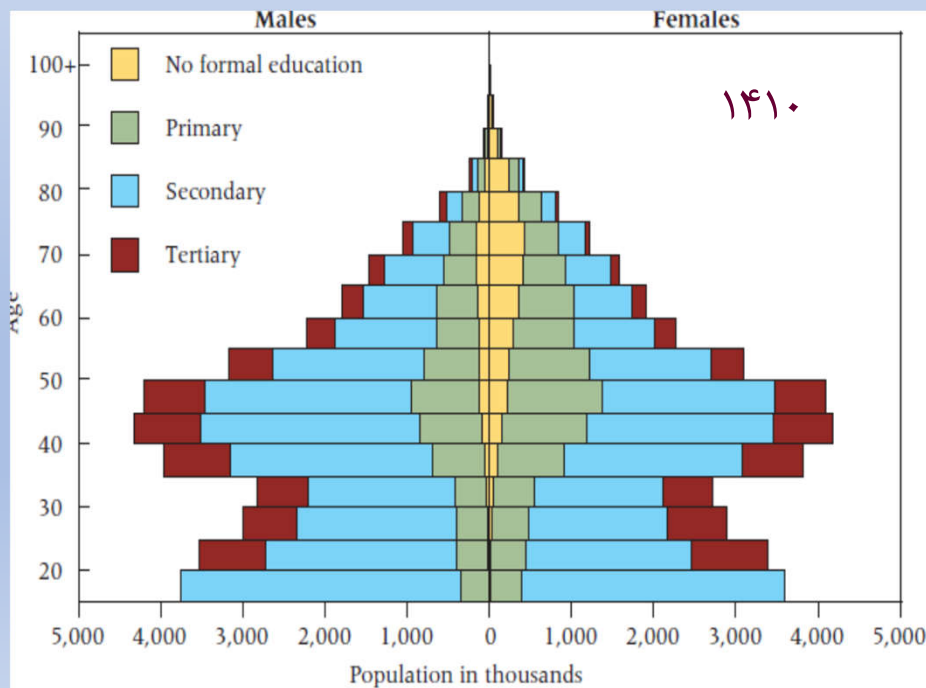
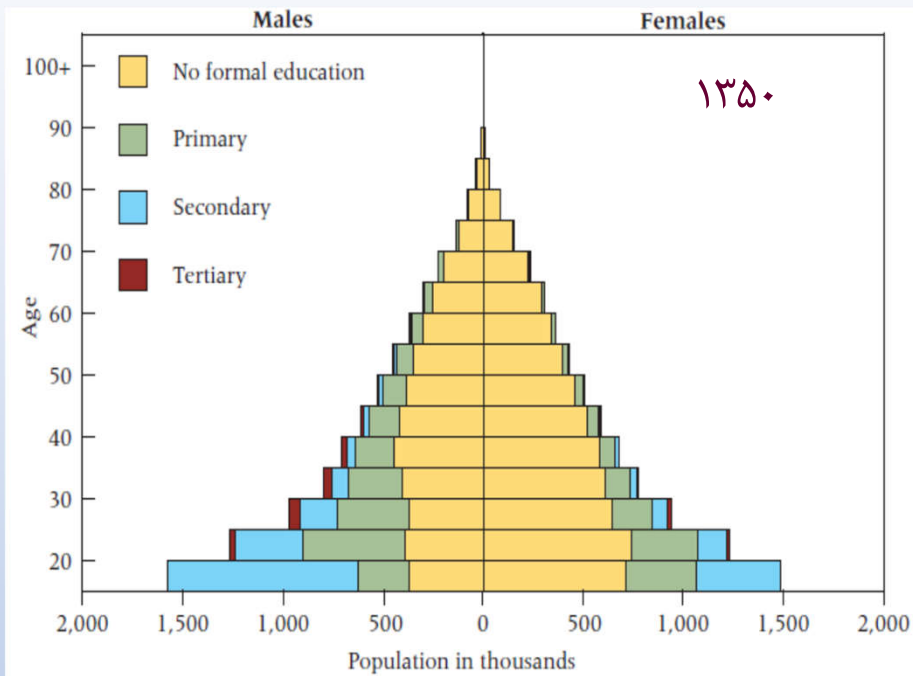
۱۴۲۰

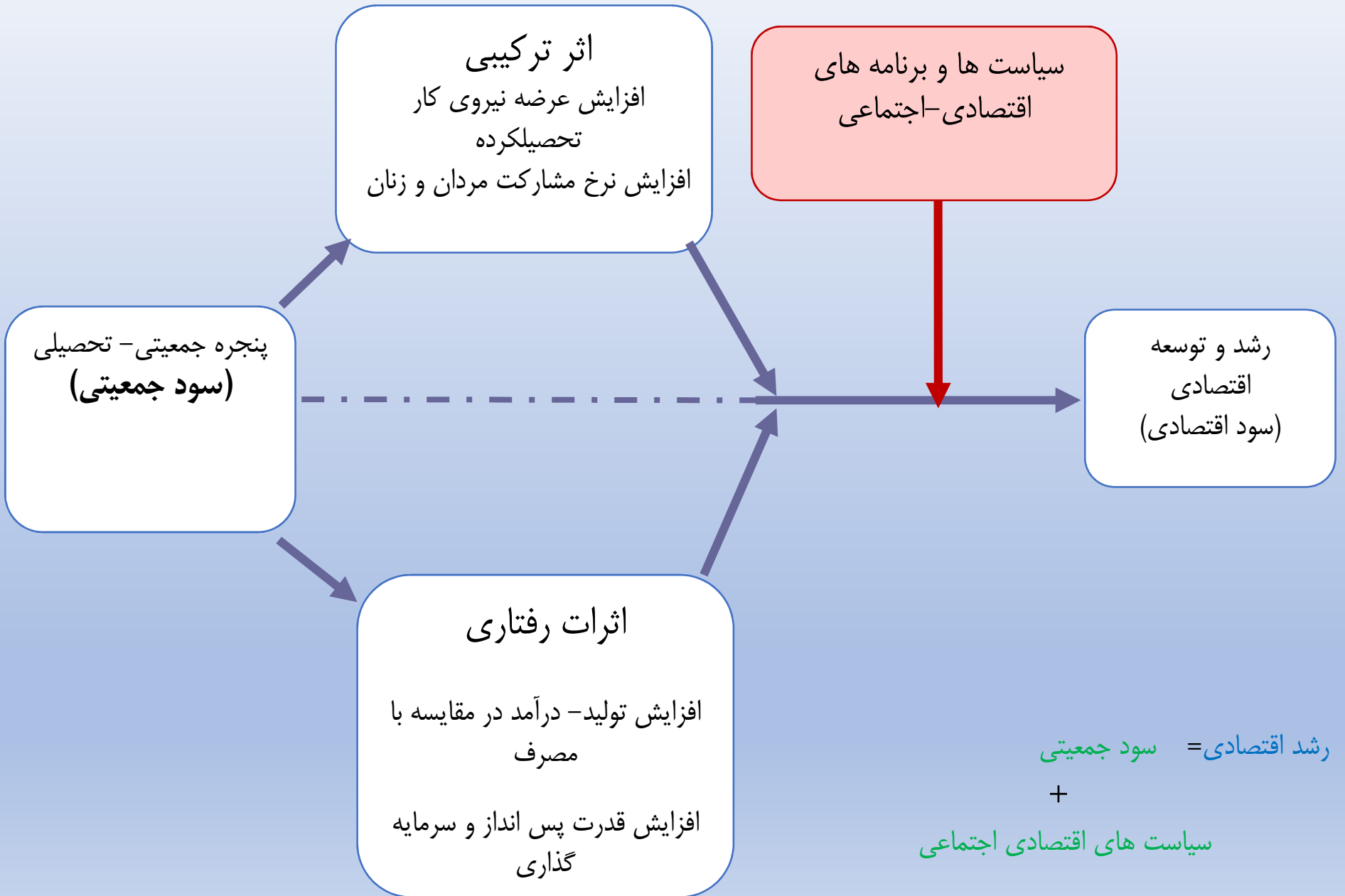
فاز پنجره جمعیتی، زمانبندی و طول مدت آن

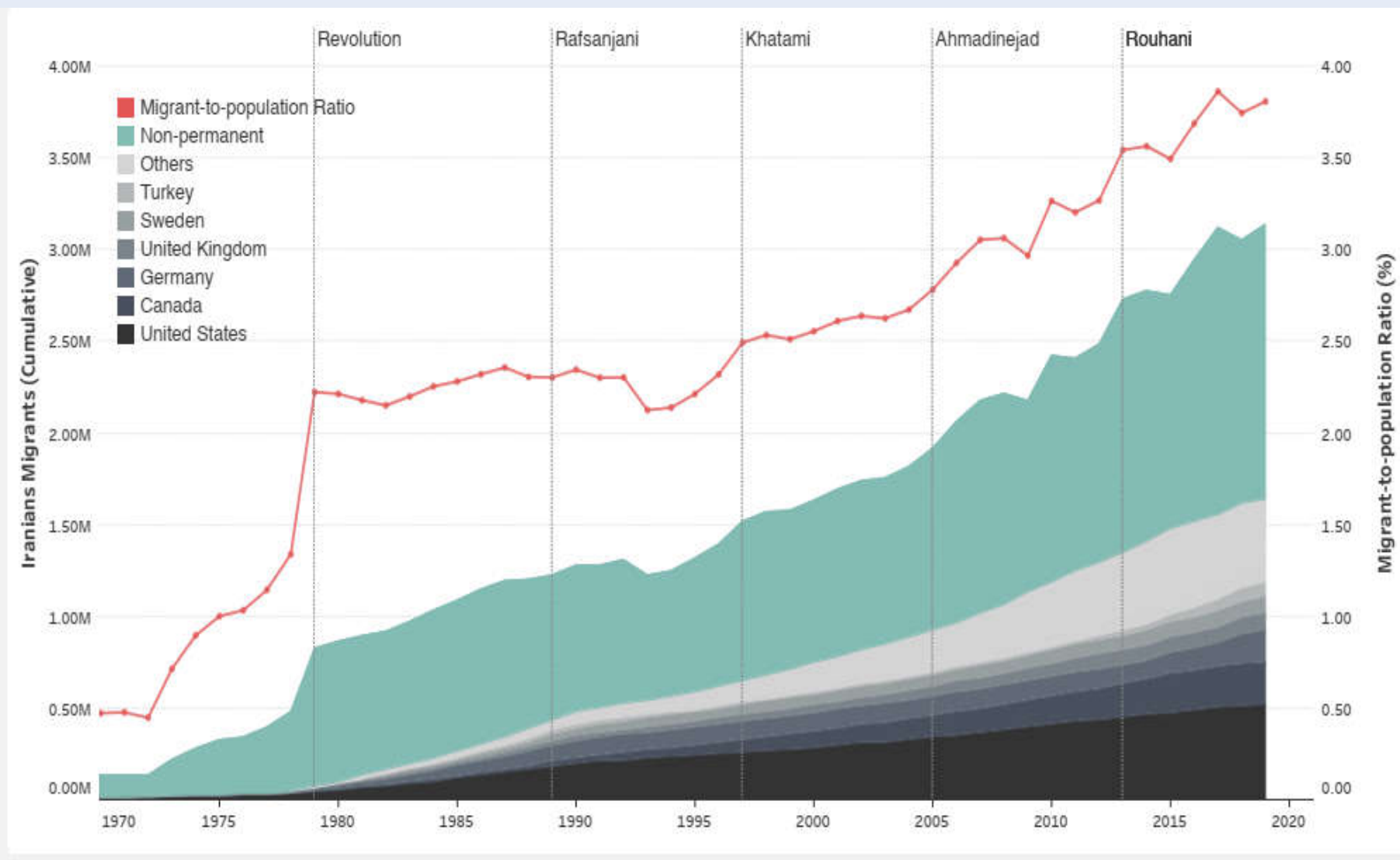
افزایش سطح تحصیلات و پویایی سرمایه انسانی

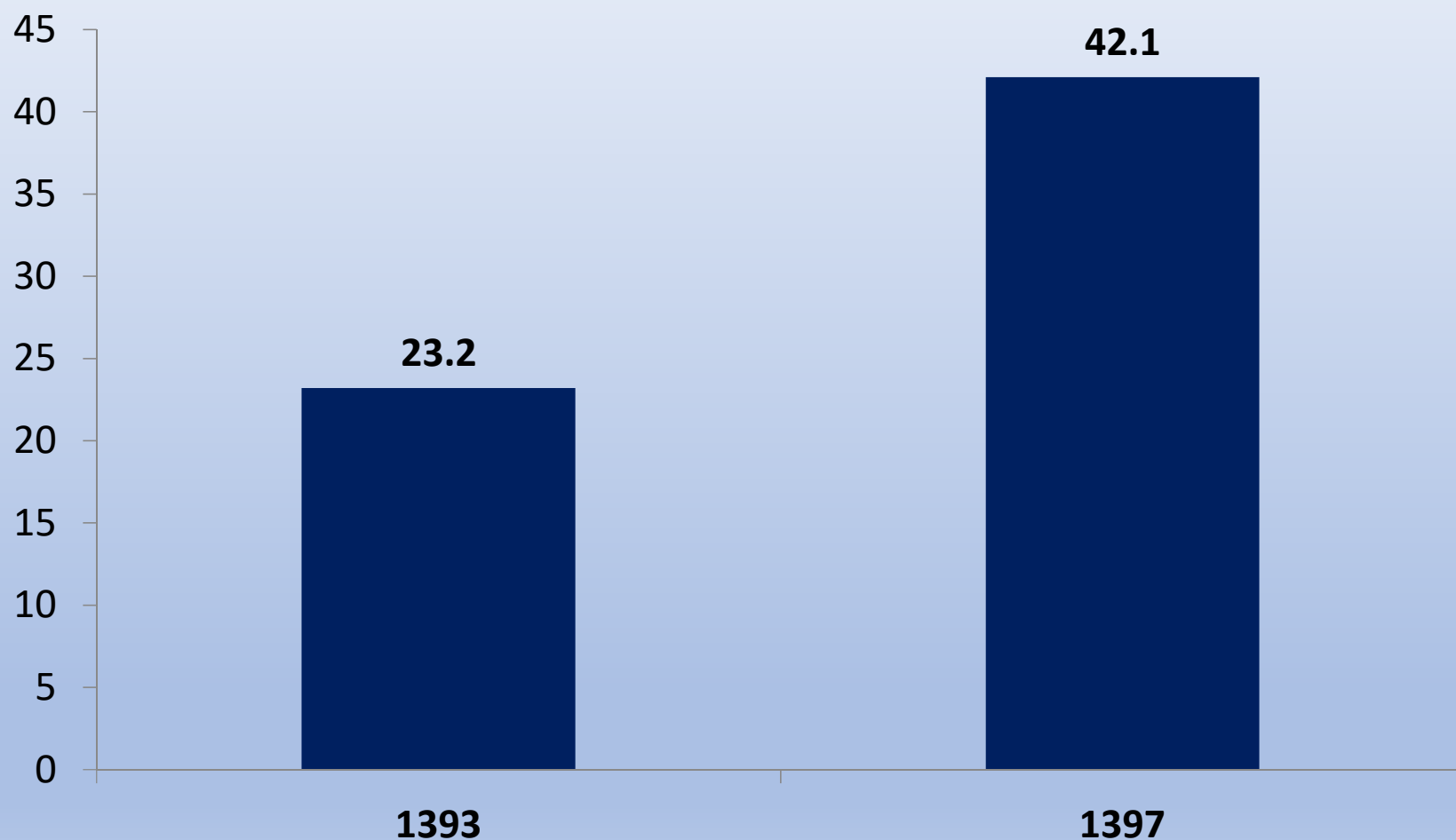
سیاست گذاری و برنامه ریزی، حلقه مفقوده این چرخه

افزایش روند و نسبت مهاجرت بین المللی از ایران

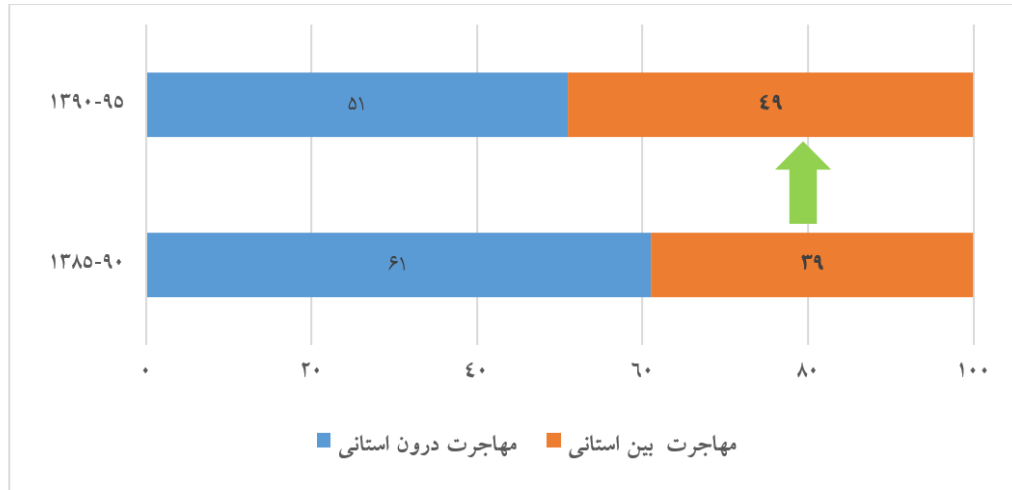

تمایل به مهاجرت از ایران (+۱۸)، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۷

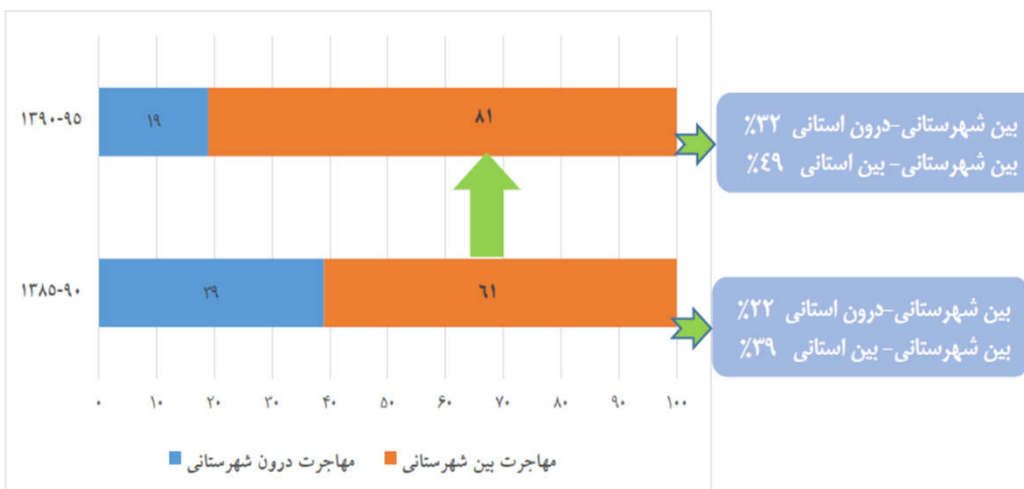

منبع: پیمایش ملی سرمایه اجتماعی در ایران، ۱۳۹۳ و ۱۳۹۷

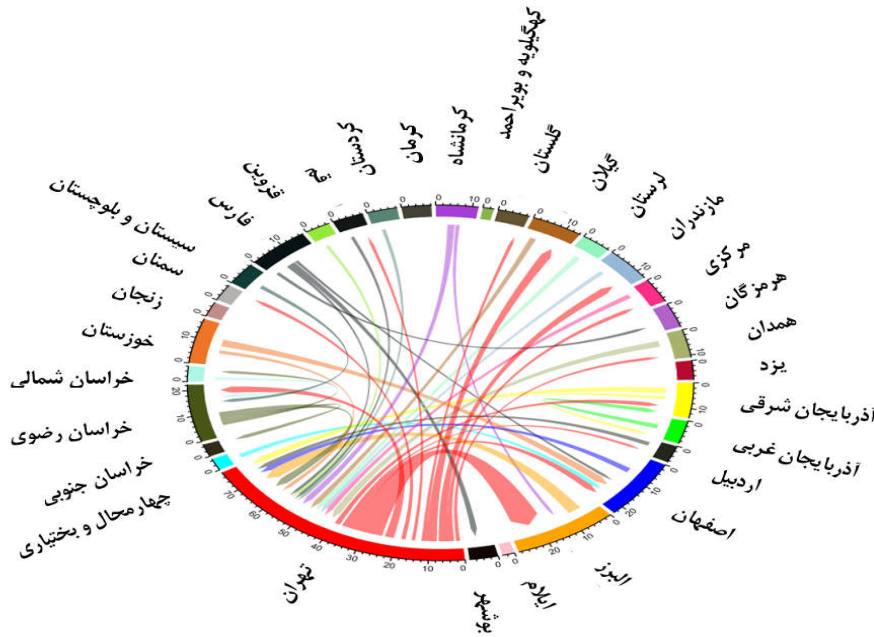
افزایش مهاجرت ها در فاصله های جغرافیایی دور تر

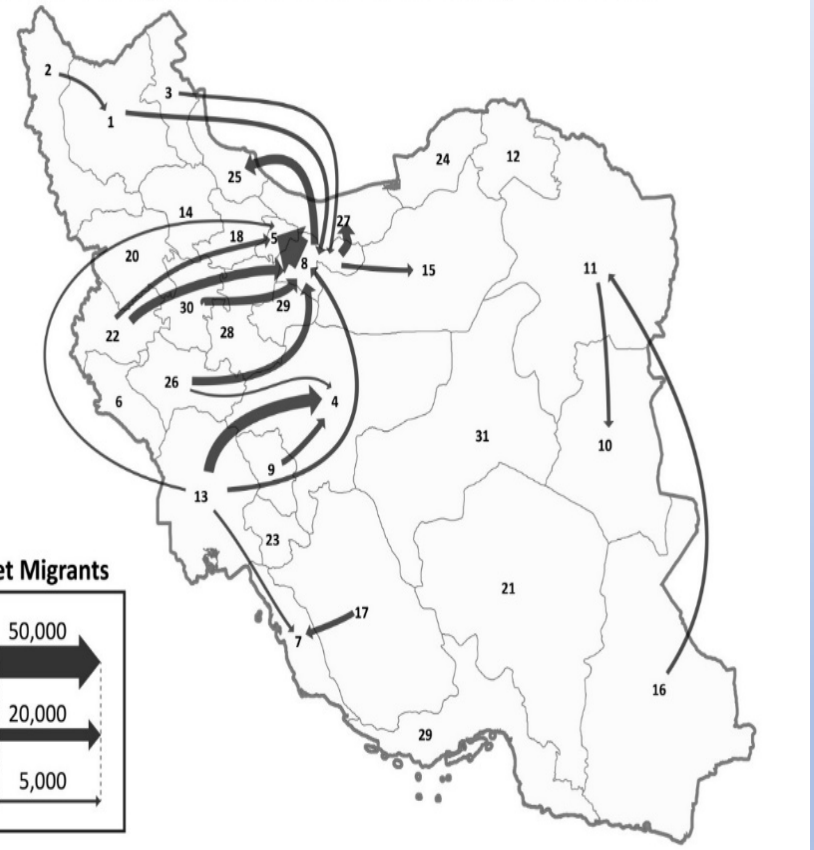
افزایش مهاجرت های
بین استانی (از ۳۹ به
۴۹٪) و بین
شهرستانی (از ۶۱ به
۸۱٪) در دهه اخیر

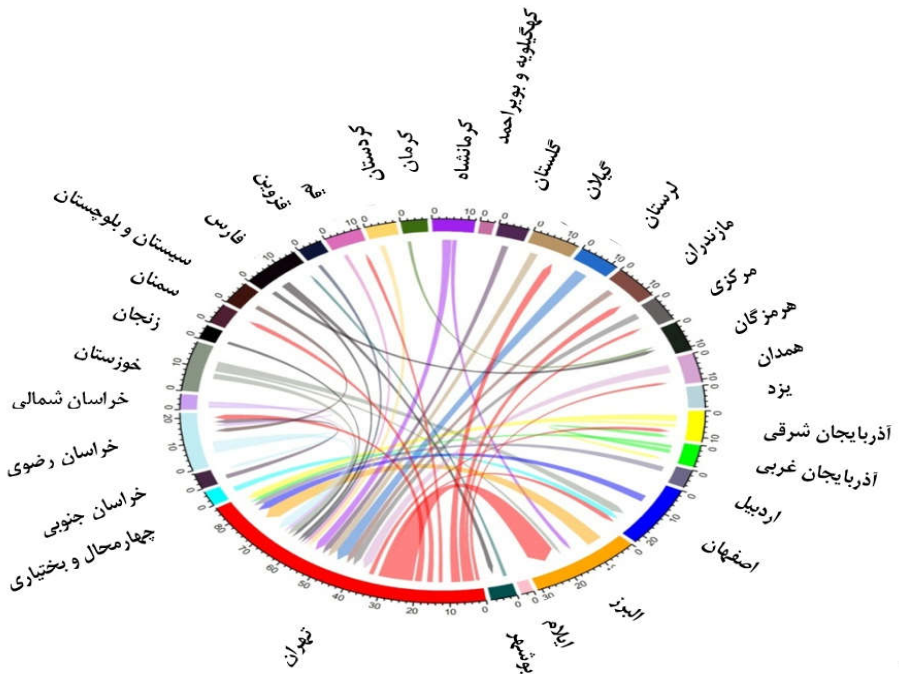
ساختار فضایی تعاملات بین استانی مهاجرت

۱۳۸۵-۹۰

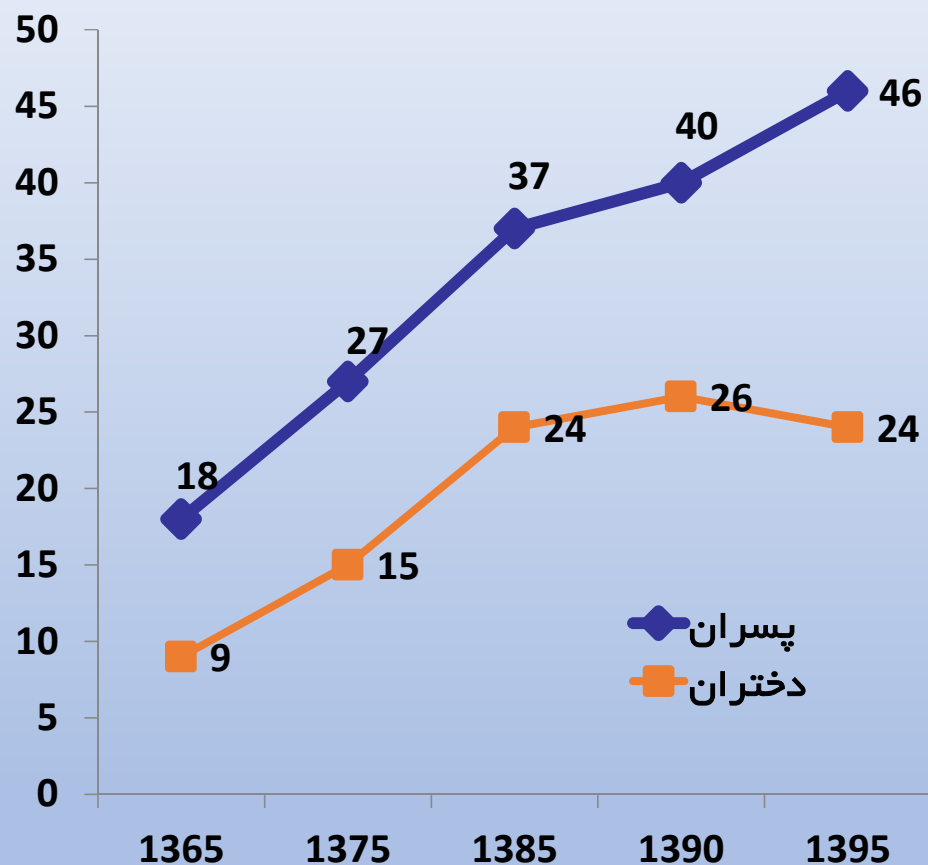
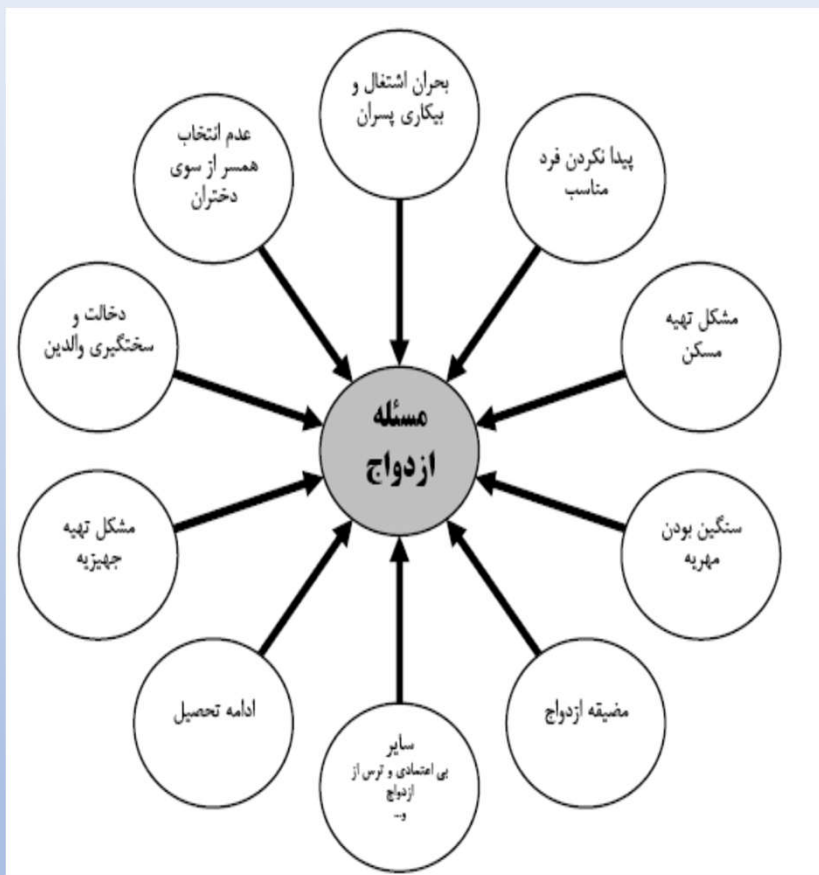

صادقی و همکاران، ۲۰۲۰.

۱۳۹۰-۹۵

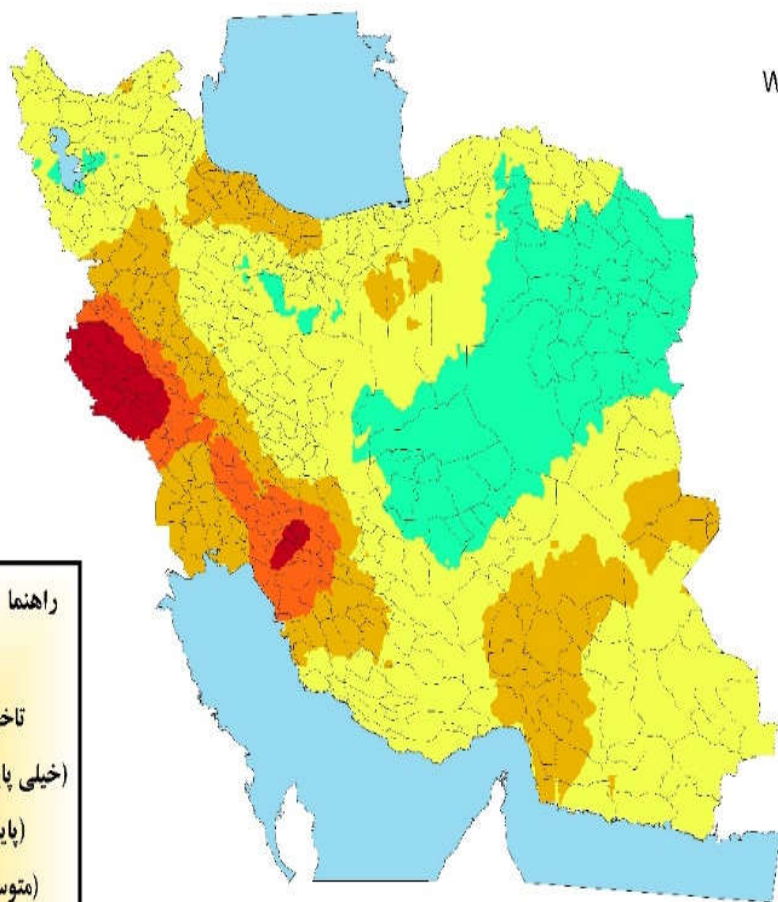
تاخیر در ازدواج: افزایش نسبت مجرد تا ۳۰ سالگی

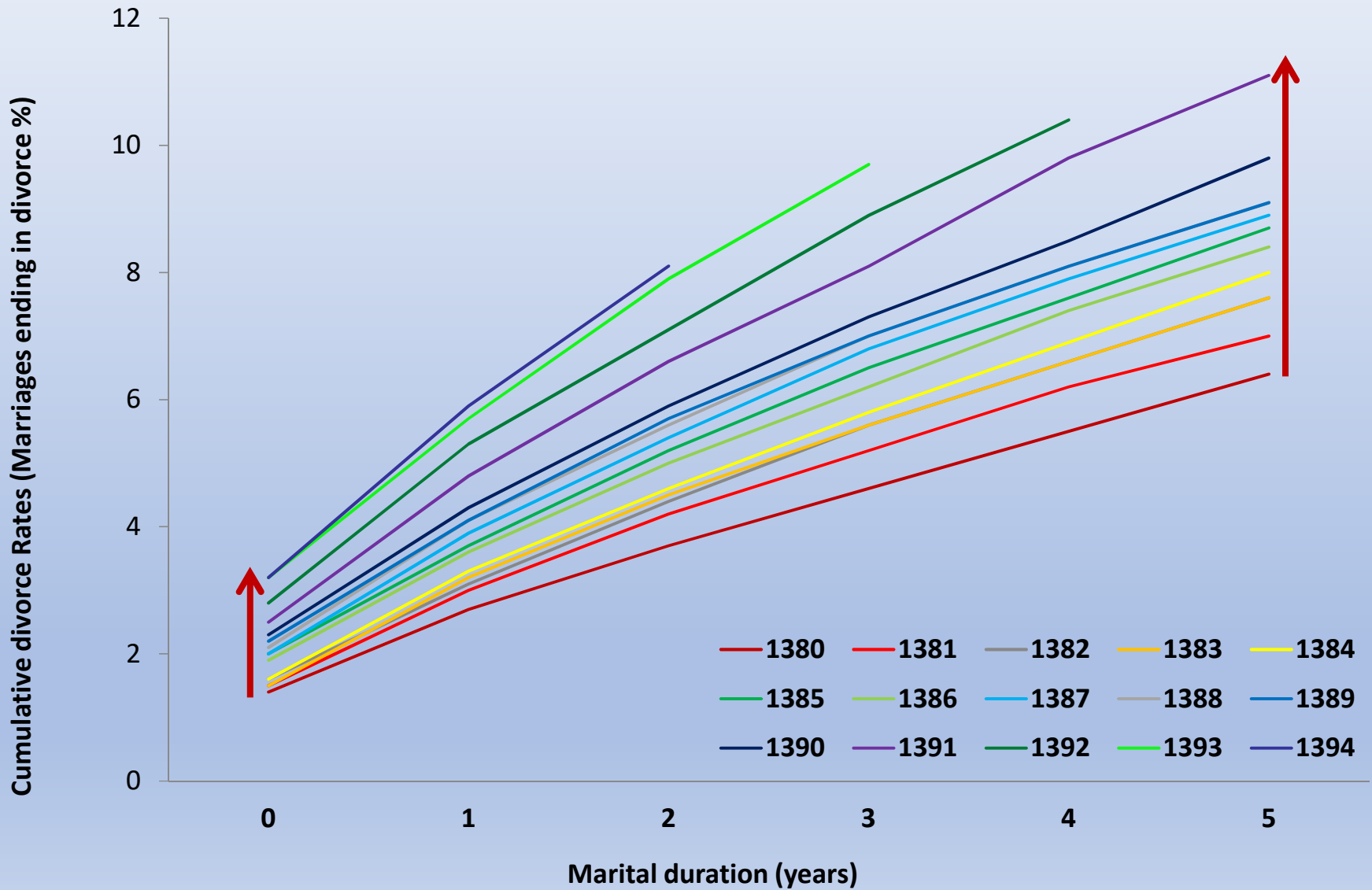
نسبت مجرد دختران تا ۳۰ سالگی در سطح شهرستانی

شهرستان‌های با کم‌ترین و بیشترین تأخیر در ازدواج دختران، ایران: ۱۳۹۵

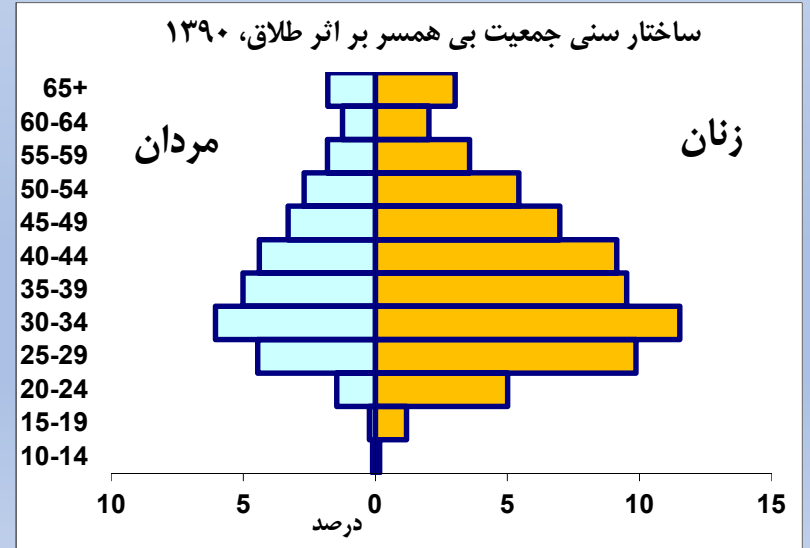
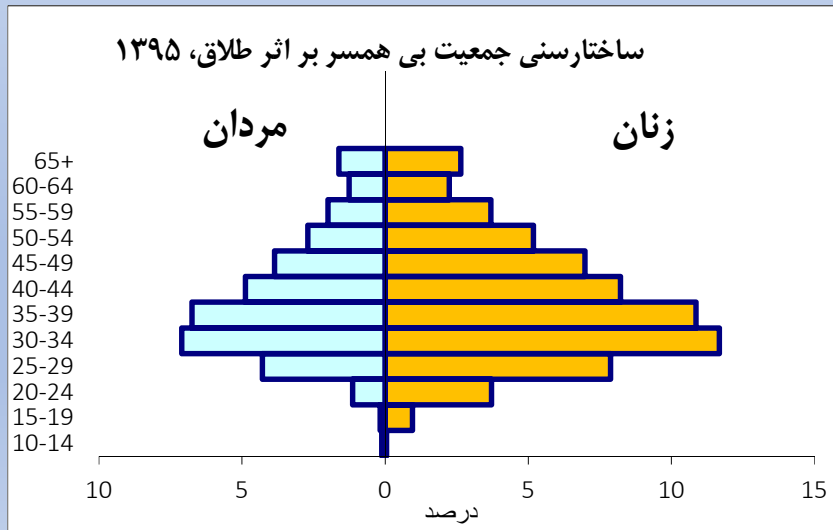
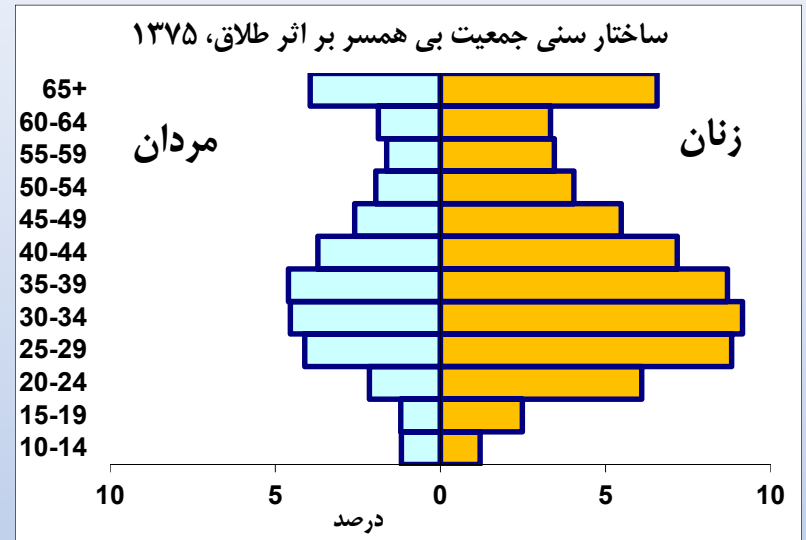
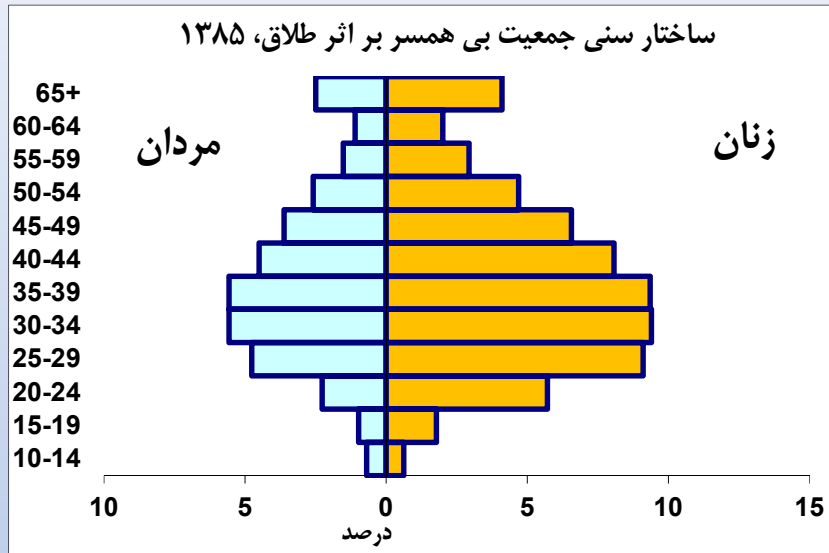
ردیف	کم‌ترین تأخیر در ازدواج (%)		بیشترین تأخیر در ازدواج (%)	
	شهرستان	درصد دختران مجرد ۲۹-۲۵ ساله	شهرستان	درصد دختران مجرد ۲۹-۲۵ ساله
۱	بافق	۶/۳۵	گیلانغرب	۴۸/۰۱
۲	خلیج‌آباد	۷/۴۳	سیروان	۴۵/۷۱
۳	سبب و سوران	۷/۴۹	بدره	۴۴/۹۹
۴	لشهارد	۷/۶۹		
۵	اردکان	۸/۲۹	چرام	۴۲/۲۳
۶	لشکر	۸/۴۴	ایوان	۴۲/۱۶
۷	گرمه	۹/۱۱	بالت	۴۱/۵۱
۸	بهباد	۹/۵۶	رستم	۴۰/۴۱
۹	مهریز	۹/۶۱	آبدانان	۴۰/۲۴
۱۰	بجستان	۹/۶۶		
۱۱	میبد	۹/۶۷		
۱۲	ابركوه	۹/۶۱		

احتمال طلاق براساس طول مدت ازدواج در میان کوهورت های ازدواجی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۴

ساختار جوان و زنانه جمعیت مطلقه در ایران

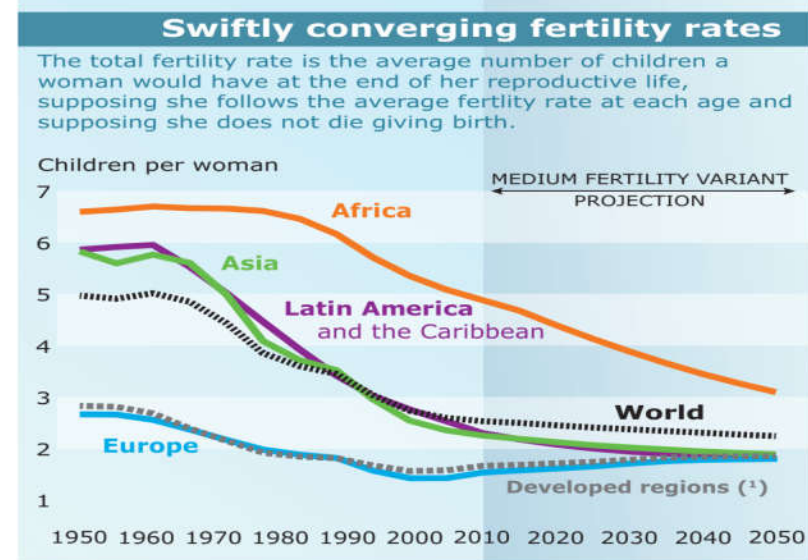
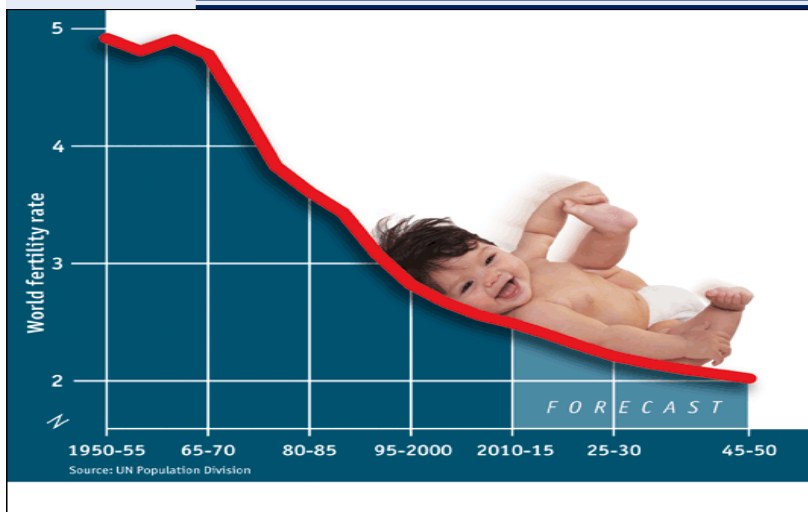
مقدمه: چالش باروری پایین

□ باروری پایین به عنوان یک مسئله اجتماعی-جمعیتی و سیاستی در قرن بیست و یکم

□ باروری پایین به یک پدیده جهانی تبدیل شده است و تعداد فزاینده‌ای از کشورها باروری زیر سطح جایگزینی (حدود ۲.۱ فرزند به ازای هر زن) را تجربه می‌کنند (۸۳ کشور با نیمی از جمعیت جهان)

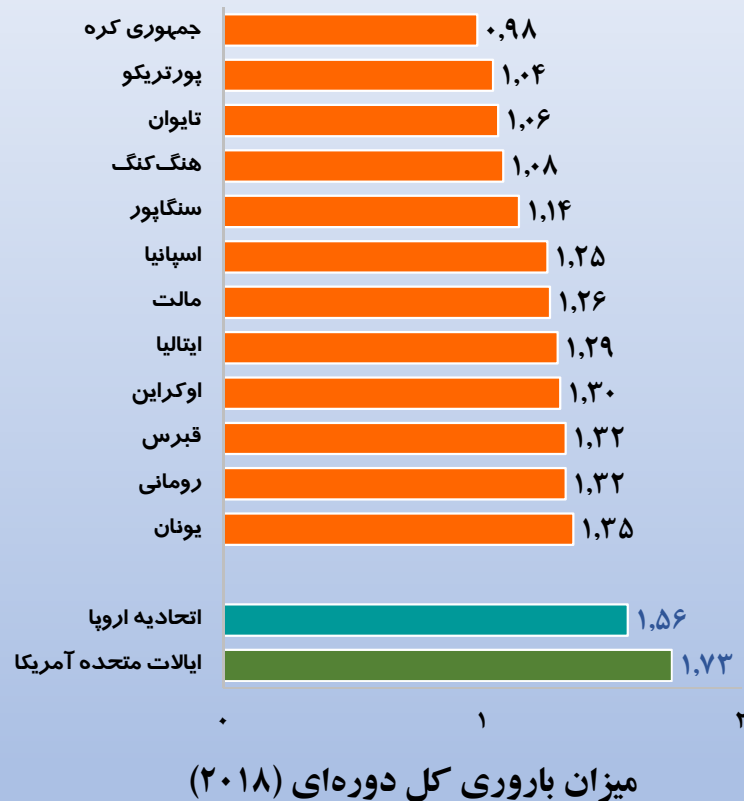
□ تعداد کشورهایی که دولتهای شان بدنبال افزایش باروری هستند، طی سالهای ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۵ از ۱۹ به ۵۵ مورد افزایش یافته است.

□ کاهش باروری با رسیدن به سطح جایگزینی متوقف نمیشود. باروری در شماري از کشورهای جنوب، جنوب شرقی و شرق اروپا و آسیای شرقی به "سطوح خیلی پایین" (میزان باروری کل ۱/۵ فرزند یا کمتر برای هر زن) کاهش یافته است.

Note: (1) Europe, Northern America, Australia, New Zealand and Japan.

مقدمه: مسئله باروری پایین

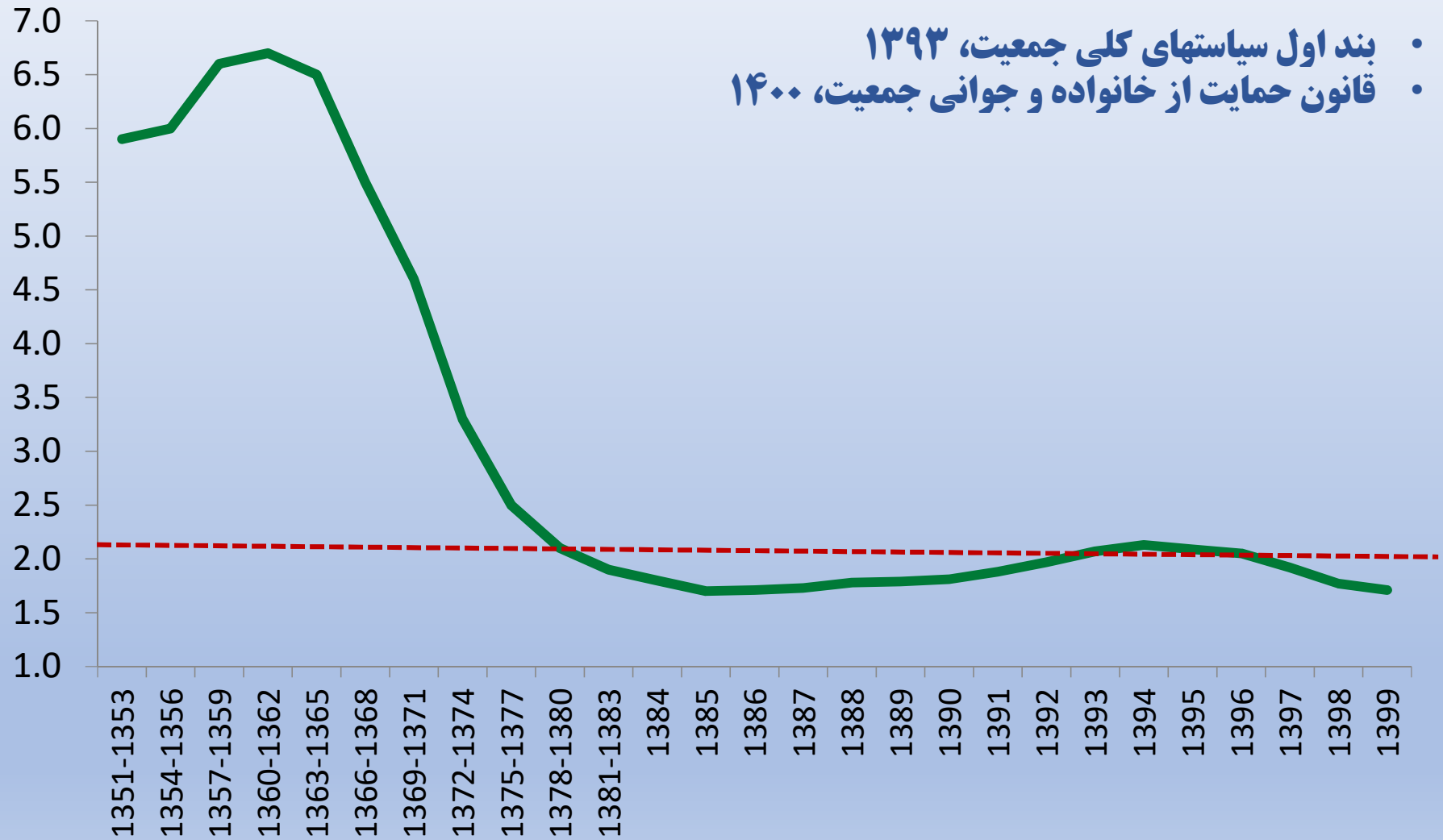

❑ نگرانیهای اقتصادی، جمعیتی (کاهش جمعیت و سالخوردگی)، ژئوپلیتیکی و هویتی (هویت ملی) منجر به اجرای سیاستهای پروناتالیستی (افزایش باروری)

❑ در غیاب مهاجرت و عدم افزایش امیدزندگی، تداوم طولانی‌مدت میزان باروری کل نسبتاً پایین (۱/۸ فرزند به ازای هر زن) بعد از ۳۰ سال منجر به کاهش سالانه تعداد جمعیت تا ۰/۴ درصد می‌شود و این امر روند سالخوردگی جمعیت را نسبتاً تسریع خواهد کرد.

... و تداوم طولانی‌مدت میزان باروری کل بسیار پایین (کمتر از ۱/۵) بعد از ۳۰ سال، تعداد جمعیت سالانه ۲/۴ درصد کاهش و منجر به سالخوردگی بسیار شدید جمعیت می‌شود

تحولات باروری در ایران، ۱۳۵۱-۱۳۹۹

عوامل پشتیبان و پیشران های باروری پایین

* تحولات جامعه‌ی و بحران های اجتماعی (جامعه پرمخاطره)

* عدم اطمینان اقتصادی و بازار کار

* تعارض بین امور شغلی و خانوادگی

* تداوم نابرابری‌های جنسیتی در تقسیم کار خانگی و مراقبت از کودکان

* هزینه‌های سرسام آور مسکن

* تاخیر در ازدواج و افزایش نسبت های مجرد

* تجربه نسلی باروری بالا و گفتمان کم فرزندآوری

* تغییرات فرهنگی و ایده ای

* فرزندپروری افراطی

پنجره فرصت برای سیاستگذاران

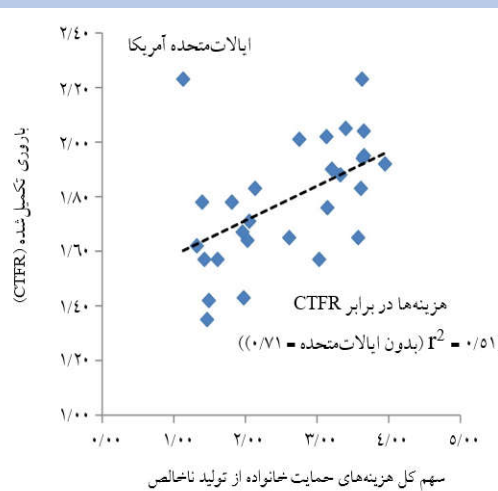
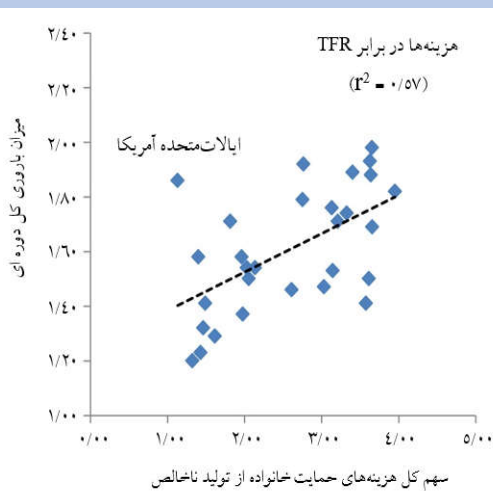
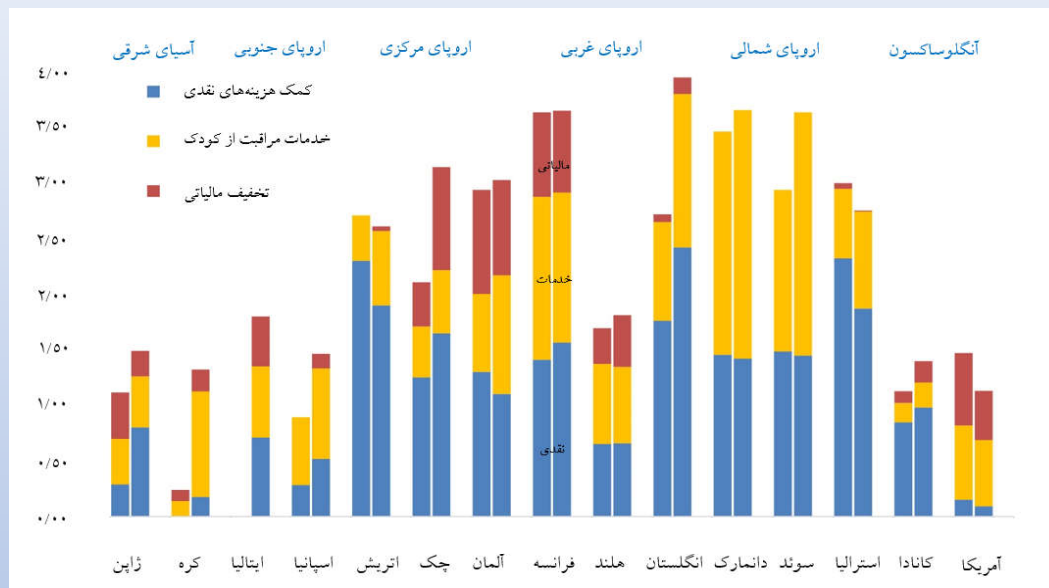
- "پنجره فرصت سیاستی": تفاوت‌های گسترده بین باروری قصدشده و تحقق‌یافته یکی از قانع‌کننده‌ترین دلایلی است که دولت‌ها به دنبال رفع موانعی باشند که زنان و مردان را در تحقق برنامه‌های فرزندآوری‌شان با مشکل روبرو کرده است.
- شکاف بین ایده‌ال و واقعیت برای زنان دارای تحصیلات بالا (دانشگاهی)، بزرگ‌تر است، زیرا برای این گروه از افراد، ترکیب زندگی حرفه‌ای و شغلی با زندگی و ایده‌آل‌های خانوادگی سخت‌تر است.
- سیاست‌های حمایت از خانواده بخش لاینفک و ضروری دولت رفاه است.

اثرات سیاست‌ها بر باروری: موارد و شواهد

- جهت‌گیری‌ها و بودجه اجرای سیاست‌های حمایت از خانواده
 - سیستم‌های مرخصی والدینی
 - پوشش، دسترسی، هزینه‌ها و کیفیت خدمات مراقبت از کودکان
 - مشوق‌های مالی
 - شرایط بازار کار
 - خدمات کمک‌باروری

جهت‌گیری‌ها و بودجه اجرای سیاست‌های حمایت از خانواده

بودجه و هزینه‌های صرف شده دولتی برای حمایت از خانواده در کشورهای منتخب OECD برحسب سه مؤلفه اصلی (درصدی از تولید ناخالص داخلی کشور)، ۲۰۱۳ و ۲۰۰۱

همبستگی بین بودجه و هزینه‌های صرف شده دولتی برای سیاست‌های حمایت خانوادگی در سال ۲۰۱۳، میزان باروری کل دوره‌ای در سال ۲۰۱۴ و میزان باروری تکمیل‌شده نسلی (CTFR) زنان متولد ۱۹۷۶

سیستم های مرخصی

مرخصی مادرانه که معمولاً کوتاه است (حداکثر شش ماه) و در حول و حوش زایمان و زمان تولد کودک

مرخصی پدرانه نیز به پدران و در حول و حوش زمان تولد کودک داده می‌شود تا به پدران اجازه دهد اوقات خود را با همسر و فرزند تازه متولد شده‌شان سپری کنند و با نقش جدیدشان سازگار شوند

پس از اتمام مرخصی‌های مادرانه و پدرانه، **مرخصی والدینی** به هر دو والد (پدر و مادر) داده می‌شود.

مرخصی مراقبتی: امکان استفاده از مرخصی مراقبتی تا ۱۲ سالگی فرزند

* **تضمین شغلی و پرداختی:** مرخصی‌ها همراه با این تضمین به والدین است که قادر به

بازگشت به موقعیت شغلی خود هستند و عدم اطمینان آن‌ها در مورد آینده شغلی بعد

از مرخصی را کاهش می‌دهد. علاوه بر این، پرداخت‌های مرخصی والدینی، حقوق و

درآمد از دست رفته در دوران مرخصی را جبران می‌کند.

سیستم های مرخصی والدینی

◀ اثرگذاری مرخصی والدینی بر باروری تحت تاثیر **طول دوره مرخصی و میزان پرداختی** متفاوت می باشد.

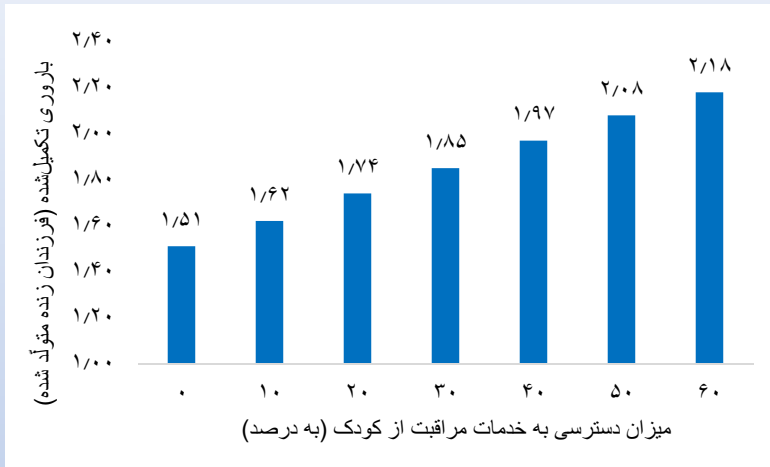
◀ **مرخصی های والدینی چندگزینه ای** می تواند تاثیرات افزایشی بیشتری در پی داشته باشند.

این امکان را به والدین می دهد تا گزینه ای را که برای آنها مناسب است انتخاب کنند. به عنوان مثال، مرخصی والدینی نسبتاً کوتاه با کمک هزینه وابسته به حقوق و دستمزد قبلی احتمالاً برای والدین شاغلی که نمی خواهند یا نمی توانند برای مدت طولانی شغل خود را ترک کنند، مناسبتر باشد. در حالی که مرخصی های طولانی تر که با میزان های پایین تر حقوق و پرداختی همراه هستند برای والدینی که ترجیح می دهند در کنار فرزندان خردسال خود در خانه بمانند

◀ نیاز است تا مرخصی والدینی در **بین هر دو والد تقسیم شود** تا با تاثیرات مثبتی همراه شود. /// طرح های استفاده کن یا از دست بده // برای مثال: در سوئد ۳ ماه

◀ مرخصی های والدینی بایستی با ارائه خدمات عمومی مراقبت از کودک مطابقت داشته باشد.

پوشش، دسترسی، هزینه‌ها و کیفیت خدمات مراقبت از کودکان

خدمات مراقبت از کودکان پیش‌دبستانی در
نروژ: کیفیت بالا و پوشش مناسب

خدمات مراقبت از کودکان نه تنها توسط دولت و شهرداری‌ها بلکه توسط شرکت‌های خصوصی، سازمان‌های غیردولتی یا مؤسسات خصوصی نیز قابل اجرا است

❖ شواهد تجربی نشان می‌دهد خدمات و تسهیلات مراقبت از کودکان نه تنها زمان‌بندی باروری، بلکه اندازه تکمیل‌شده خانواده را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (اثر مثبت بر میزان‌های باروری دوره ای و نسلی)

❖ ارائه خدمات مراقبت از کودکان بیشتر بر رفتار باروری زنان دارای تحصیلات دانشگاهی که در بازار کار فعال‌تر هستند، تأثیر گذار است

❖ بایزن و همکاران (۲۰۱۶) برآورد کردند که افزایش پوشش خدمات مراقبت از کودکان برای کودکان ۰-۲ ساله از حدود ۱۰ درصد به ۵۰ درصد در ۱۵ کشور اتحادیه اروپا، اندازه تکمیل‌شده خانوادگی زنان با تحصیلات دانشگاهی را از حدود ۱/۴ به ۱/۹ فرزند به ازای هر زن افزایش می‌دهد. افزایشی مشابه در پوشش مراقبت از کودکان منجر به افزایش کمتری در باروری تکمیل‌شده زنان با تحصیلات پایین از ۱/۸ به ۲ فرزند به ازای هر زن می‌شود.

❖ تنظیم و انطباق ساعات کاری مراکز مراقبتی نیز با ساعات کاری والدین

مشوق های مالی

- * انواع مختلف انتقالات مالی: مستمری و کمک‌هزینه خانواده، معافیت‌های مالیاتی، اعتبارات مالیاتی، پاداش کودک
- * تحقیقات تجربی نشان می‌دهند پرداخت‌ها و انتقالات مالی **اثرات اندک اما سریع و مثبتی** بر باروری دوره‌ای دارند.
- * به طور کلی، **انتقالات مالی** می‌تواند در تصمیمات مربوط به زمان بدنیاآوردن فرزند از افراد حمایت کند اما **تأثیر آن‌ها بر باروری تکمیل‌شده نسبتاً اندک است**. زیرا انتقالات مالی حتی اگر سخاوتمندانه باشند **تنها بخش اندکی از هزینه‌های کودکان را پوشش می‌دهد**.
- * اثرات مشوق های مالی معمولاً **بیشترین تأثیر** را بر باروری افراد با تحصیلات پایین، **کم‌درآمد یا بیکار و مهاجران** دارد که انتقالات عمومی (دولتی) برای آن‌ها از ارزش بالاتری برخوردار است.
- * مشوق‌های پولی سخاوتمندانه **هزینه‌های بسیار زیادی نیز برای دولت‌ها دارد**؛ بنابراین در زمان‌های ریاضت اقتصادی غالباً لغو شده یا مورد تجدیدنظر قرار می‌گیرند.

نمونه هایی از جایزه بچه

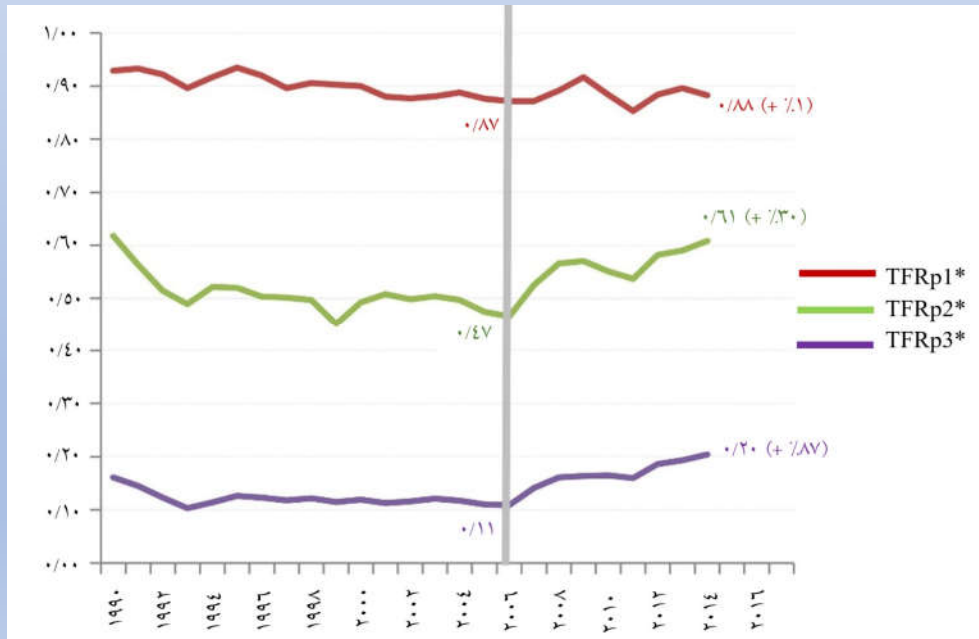
- در **استرالیا**، برنامه پاداش تولد مشابه با کشورهای شمال اروپا در سال **۲۰۰۴**، پس از اینکه باروری مقطعی در این کشور به پایین ترین سطح خود رسید، اجرا شد. این برنامه کمک هزینه یکبار پرداخت به مبلغ **۳۰۰۰ دلار استرالیا** را به ازای هر تولد ارائه داد که در سال **۲۰۰۶** به **۴۰۰۰ دلار** و در سال **۲۰۰۸** به **۵۰۰۰ دلار** افزایش یافت. سپس، بتدریج مبالغ کاهش و در نهایت این برنامه در سال **۲۰۱۴** حذف شد.
- در **اسپانیا** در سال **۲۰۰۷** پاداش تولد به مبلغ **۲۵۰۰ یورو** برای دوره کوتاهی اجراء و سپس متوقف شد.

نمونه‌ای از برنامه‌های
اجرا شده - متوقف شده

طرح سرمایه مادری روسیه

طرح سرمایه مادری روسیه؛ کمک‌هزینه یکبار پرداخت غیرنقدی که توسط صندوق بازنشستگی روسیه مدیریت می‌شود، به مادران دارای فرزندان دوم، سوم یا رتبه‌های بعدی داده می‌شود. این کمک‌هزینه برای اهداف خاصی همچون خرید و نوسازی مسکن، بازپرداخت وام مسکن و آموزش کودکان توسط خانواده‌ها می‌تواند هزینه شود. همچنین می‌تواند به عنوان مستمری به حقوق مادر اضافه شود.

• افزایش میزان‌های موایید دوم و سوم

باروری کل تمپو و زنده‌زایی تعدیل‌شده (adjTFRp) برحسب رتبه تولد در روسیه طی سالهای ۱۹۹۰-۲۰۱۴

این برنامه بسیار محبوب بوده است، زیرا بخشی از مشکلات مالی و مسکن را که بسیاری از خانواده‌ها در روسیه با آن روبرو هستند را برطرف می‌کند. اما تنها بر زمان‌بندی فرزندآوری تاثیر داشت.

اثرات برنامه در سالهای اخیر کاهش شده است

نمونه‌ای از برنامه‌های اجرا شده

بهبود شرایط بازار کار

❖ **تصمیمات باروری توسط شرایط و سیاست‌های بازار کار نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرد.**

(۱) **دسترسی و ثبات شغل‌ها مهم است. کشورهای با بیکاری بالا و عدم ثبات بالای قراردادهای شغلی، باروری پایین‌تری دارند.**

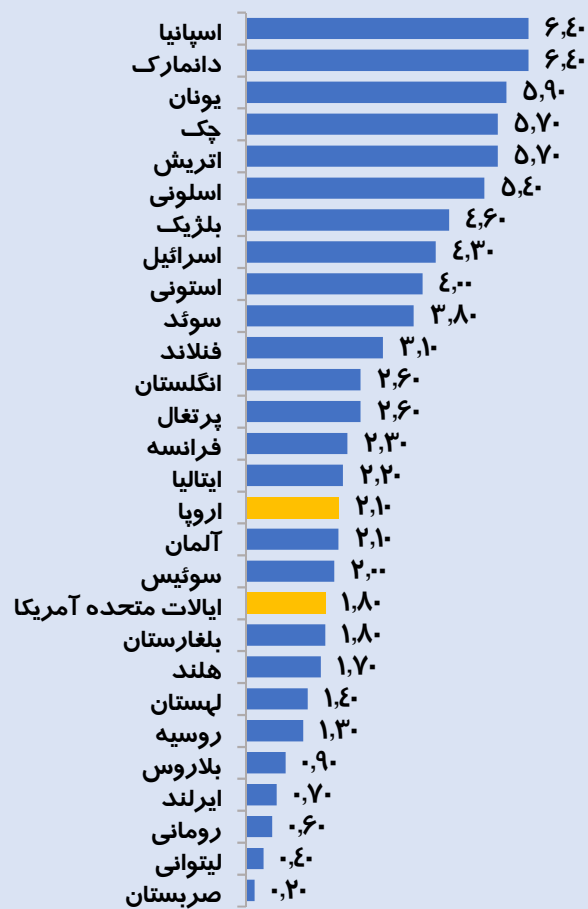
(۲) برای والدین مهم است که بتوانند **اشتغال و زندگی خانوادگی را ترکیب کنند.** سیاست‌های سازگاری/تلفیق کار و خانواده، از جمله گسترش خدمات مراقبت از کودکان و حق مرخصی والدینی بایستی کمک‌کننده باشد اما آن ممکن است **در کشورهای دارای فرهنگ الگوهای کاری سخت و ساعات کاری طولانی به ویژه در شرق آسیا موفقیت کمتری داشته باشند.**

❖ **انعطاف‌پذیری شغلی:** امکان تعدیل و سازگاری ساعات کاری با تعهدات خانواده، تعارض کار-خانواده را کاهش داده و تأثیر مثبتی بر نیت باروری زوجین دارد

❖ ساعات کاری طولانی مردان تأثیر منفی بر باروری دارد: **"اصلاحات شیوه کاری در ژاپن و کره جنوبی در سالهای اخیر:** تقویت مقررات زمان کاری به منظور کاهش اضافه‌کار، کوتاه کردن ساعات کار و معرفی زمان کاری انعطاف‌پذیرتر برای مردان (و نه فقط برای زنان) به‌ویژه در فرهنگ‌هایی که ساعات کاری طولانی است می‌تواند داشتن فرزند/ را فرزندان برای زوجین تسهیل و ساده‌تر کنند.

خدمات کمک باروری

سهم کودکان زنده متولدشده از طریق درمان کمک باروری (%)

سیاست‌های دولت از دو طریق بر استفاده از خدمات کمک باروری تأثیر می‌گذارد:

- دادن یارانه به خدمات کمک باروری و تصویب قوانین در مورد شرایط دریافت آن
- تعیین چارچوبی قانونی برای مشخص کردن اینکه چه کسانی و کدام درمان‌ها را می‌توانند دریافت کنند.

□ تأثیر سیاست‌ها و برنامه‌های کمک باروری بر میزان‌های باروری نسبتاً اندک است، با این حال اهمیت آن ممکن است در آینده افزایش یابد، زیرا تعداد بیشتری از زنان، فرزندآوری‌شان را تا سنین بالاتر به تأخیر می‌اندازند.

معیارهای ارزیابی سیاست های اجتماعی:

- (1) اثربخشی
- (2) کارایی
- (3) برابری
- (4) اختیار و آزادی
- (5) امکان پذیری سیاسی
- (6) امکان پذیری اقتصادی
- (7) پذیرش اجتماعی

عوامل کلیدی در اثربخشی و موفقیت سیاست‌های افزایش باروری

- بسته های سیاستی / سیاست های موردی
- ثبات / بی ثباتی سیاستی و مالی: بازنگری و تغییرات مکرر سیاست‌های خانواده، آن‌ها را پیش‌بینی‌ناپذیر، غیرقابل اعتماد و گیج‌کننده می‌کنند حتی می‌تواند تأثیرات منفی بر باروری بگذارند
- سیاست‌های صریح / ضمنی: سیاست‌های صریح و آشکار باروری ممکن مؤثرترین نباشند
- سازگاری / ناسازگاری سیاستی: برخی از برنامه‌ها و سیاست‌هایی که روی کاغذ، عالی به نظر می‌رسند در صورت عدم مطابقت با سایر اقدامات سیاستی ممکن است در عمل موفقیت چندانی نداشته باشند
- هدف گذاری / بی هدفی سیاستی: اهداف مشخص و ارزیابی آنها

عوامل کلیدی در اثربخشی و موفقیت سیاست‌های افزایش باروری

- **حمایت/اجبار:** برخی مداخلات سیاستی که به جای تقویت انگیزه ذاتی برای فرزندآوری، تنها به دنبال اجبار مردم به فرزندآوری هستند، ممکن است در نهایت احساس استقلال افراد را کاهش داده و باروری آنها را به طور فزاینده‌ای به انگیزه‌های بیرونی مشروط و منوط کنند (مانند اروپای شرقی)
- **اعتماد اجتماعی/ نهادی:** استراتژی‌ها اگر مبتنی بر اجماع عمومی و اعتماد نهادی نباشد موفقیت چندانی نخواهند داشت
- **پذیرش اجتماعی:** تأثیرات و موفقیت‌های سیاست‌های خانواده، بستگی به این دارد که آنها چگونه توسط خانواده‌ها پذیرفته، پشتیبانی و استفاده می‌شوند و اینکه تاچه حد سیاست‌ها انتظارات آنها را برآورده می‌کنند

جمع بندی

- ❖ هرچند سوئد و فرانسه موفقیت نسبی داشته اند اما بایستی توجه داشت که در خصوص سیاست های افزایش باروری، مدل نمونه و ایده ال وجود ندارد. هرکشوری باید به دنبال رویکردی مناسب از نظر نهایی خود باشد (متناسب با نهادها و ساختارهای خود باشد). هر کشوری باید با واقعیت های اقتصاد سیاسی خودش با آن مواجه شود (مکدونالد، ۲۰۰۳).
- ❖ کشورها در تدوین بسته های سیاستی خانواده بسته به روندهای واقعی جمعیت شناختی، وضعیت اقتصادی، ارزش های فرهنگی و خانوادگی، هنجارها و روابط جنسیتی، بازار کار، تأثیرات مذهبی و ایدئولوژیکی، و بسیاری از عوامل دیگر، با اهداف مشخص اما مسیرهای مختلفی دنبال می کنند.
- ❖ اکثر سیاست های جمعیتی در ایران واکنشی بوده، یعنی بیشتر به مسائل می پردازند تا پیشگیری از آنها
- ❖ پویایی سیاست های جمعیتی و رویکردی پویا و سیستمی به جمعیت

باساس واحترام

rassadeghi@ut.ac.ir

